

Матеріали Всеукраїнська науково-методична конференція конференції “Проблеми і шляхи удосконалення фундаменталізації і профілізації підготовки фахівців – випускників вищих навчальних закладів ” Київ, УДУХТ, 2001 р с.55-57

ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ І ПОШУК ШЛЯХУ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Кадомський С.В. Український державний університет харчових технологій

Однією з найважливіших проблем сучасності є визначення зв'язку між макроскопічними структурами та подіями, що відбуваються на мікроскопічному рівні. Зіткнення різних поглядів створює ситуацію логічних протиріч, які гальмують розвиток і збільшують кількість проблем, внаслідок чого людство не може прогнозувати наслідки своїх дій навіть на найближче майбутнє.

“Держава вже реформується 10 років. За ці роки фактично незмінними залишились стартові умови економіки (затратні підходи, фінансова нестабільність, хабарництво, ...)” (Інтерв'ю з В. Семиноженко, //“Урядовий кур'єр” – 2000. – лип. 16). Поки ще відбувається криза, в промисловості та господарстві тиснуть ціни, високий рівень катастроф, промислових аварій, виникають все нові та нові сфери невизначеності, граничного ризику. Під час прийняття рішень збільшується загальна невизначеність життя усіх верств населення. *“Українські політики, вчені, журналісти часто жаліються, що не можуть зрозуміти хід подій, зрозуміти глибинну логіку суспільно-політичних подій в Україні. Нічого дивного тут немає, тому що за зовнішніми ознаками історичних явищ люди не бачать їх рухомих сил”* («Українське слово». Епоха на космічному хресті // – 2000 – 16-22 бер.). Перспективи України в тому, щоб збагнути, що у світі вже відбулася гуманітарно-інноваційна революція, внаслідок якої людина в багатьох країнах вважається головним чинником інновацій, інвестування й основною метою отримання прибутків. Такий підхід змінив баланс не на користь тоталітарного суспільства, що призвело до ослаблення держав, в яких немає моральних та людських цінностей. Такий підхід призводить до культурної деградації і міграції кращих людей з України за кордон.

Мізерні вкладення в освіту є наслідком відставання від нових технологій, від тих подій, що відбуваються у світі. Кожен робить щось своє, копає якусь науку на голому ентузіазмі, доцільність якої іноді сумнівна. Внаслідок цього відбувається самоорганізація людства не завдяки розуму, а через постулати Мальтузіанства, внаслідок яких біди, хвороби, війни та катастрофи вважаються майже благом людства, являючись невід'ємним інструментом регулювання його чисельності.

І ось тут, у такому ключі освіта дуже потрібна людині. Тільки вона здатна навчити людину відновлювати світ і позбавити її можливості нищити Землю. Вже сьогодні освіта має давати людям знання, які б захистили її від сучасного світу, зробленого цивілізацією.

Система освіти однією з перших відчуває втрату чітко визначених цілей майбутнього. Конструкції і моделі, відірвані від минулого і сучасного, не спрямовані в майбуття створюються хирявими і бідними духовно. Скоро настане час, коли доведеться відмовитись від примари, що підручники дають нам знання, завдяки яким ми будемо краще жити у світі. Такий підхід робить книги сірими, зовсім не стимулює учнів думати та працювати самостійно, визначаючи свій життєвий шлях завдяки зваженому аналізу реалій, а не підручників. Сьогодні все більше людей не бачить в освіті панацеї. Знання, які були потрібні раніше для того, щоб мати престижну роботу зараз нікому не потрібні. А освіта продовжує штампувати спеціалістів, працюючи з людьми для яких головне – отримати диплом, а не знання.

Утилітарно-конкурентна філософія призводить до того, що багато принципів попередніх поколінь молодь не сприймає. Сучасні економічні принципи націлені на збагачення, роз'їдають мораль, спотворюють суспільство, викривляють світобачення. Такий підхід доводить до абсурду, сучасного економічного рабства. Так, усе має давати прибуток,

віддачу, бути економічним. Грошові інвестиції в освіту, як і в усі інші галузі діяльності, мають давати вкладнику, який здобуде освіту, прибуток. Але нащо людині надлишок знань? Він буде потрібен лише тоді, коли людина буде бачити сенс в цьому. Збитковість знань – це проблема, яка шкодить усій системі освіти в цілому.

Молодь вважає, що сучасна загальна освіта не має контактів з тим важливим, що відбувається в світі, що вона намагається приховати від учнів неприємні реалії світу або просто не звертає на них уваги. Здебільшого вони ставляться до освіти, як до пропагандистської машини, тих або інших цінностей. Що змінилося? Замість історії КНРС – історія України, замість атеїзму – історія релігієзнавства, замість МЛФ – історія філософії. Так, стало більш цікаво, але ...

На першому освітянському рівні реальність викладається розірваною на вузькі раціональності закомплексованими на своїх проблемах спеціалістами, завдяки чому з'являються “перли” наук, аксіоматичні моделі розвитку, які не тільки не взаємозв'язані між собою, а здебільшого навіть протирічать одне одному. Сьогодні в освіті поширений предметно-функціональний підхід, який поділяє всі галузі знань на окремі ділянки, які мають свої словникові аббревіатури, математичний інструментарій, свій діапазон досліджень. Здебільшого це призводить до того, що кожна профільна дисципліна не тільки вивчається особисто, але і розвивається окремо, без узгодження з іншими. *“Наша культура є настільки тотально секуляризованою, що ми опустили до стану нігілізму, не відчуваючи своєї провини і навіть не усвідомлюємо можливості інших станів”* (Роззас Т. Де закінчується пустеля?)

Загальна освіта сьогодні відстала від проблем сучасного мислення. Не вистачає матеріального оснащення, сучасних підходів, відчувається тяга до стереотипів минулих років. Світ же швидко змінюється, напрями цих змін легко вгадати на основі глобального підходу до процесів розвитку життя у всесвіті. На порядок денний стає проблема: як же відбувається розвиток у цілому? Як модель виберемо еволюцію популяції (рис.1) з урахуванням обмеженості харчових або сировинних ресурсів. Точно так будуть розвиватись події і під час розвитку кожного виду діяльності людини, кожної освітянської дисципліни.

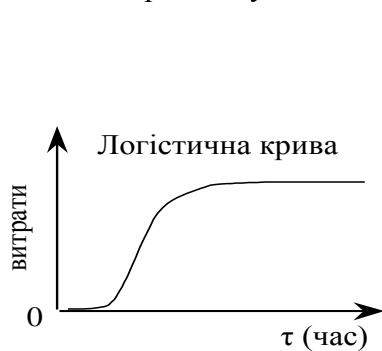

Рис. 1. Еволюція популяції у часі

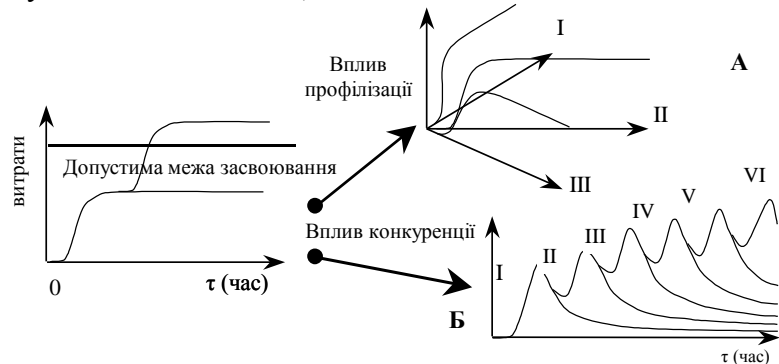

Рис. 2. Види розвитку подій з конкуренцією та без неї

На рис. 2 показано, як відбувається розвиток подій під час видоутворення (А – профілізація, види не конкурують одне з одним та в умовах конкуренції – Б), коли починається боротьба за харчові ресурси, місця проживання. Ті самі процеси відбуваються і в умовах обмеженості ресурсів часу та коштів між дисциплінами у вузі. Як бачимо, внаслідок обмеженості ресурсів доміантний вид, що з'явився пізніше, витісняє завдяки своїй більшій динамічності попередній. Причому залишаються деякі ділянки в яких попередній вид краще пристосований і він залишається на стабільному рівні, або його просто тримають, як сировинну базу з метою забезпечення своїх потреб. Варто зазначити, що людська психологія має межу засвоєння. Тому скорочення часу навчання при збереженні програмних планів у тому самому вигляді призводить до того, що учні не встигають засвоювати матеріал і головним стає не розуміння предмета в цілому, а успішне складення сесії будь-якими методами.

Виділимо криву розвитку в окремому вигляді і визначимо основні етапи трансформації, які вона проходить у часі в період коеволюційного (з конкуренцією) розвитку (Рис.3). На кривій можна виділити наступні етапи: інтуїтивний - 0, емпіричний - I, науково-дослідний - II, технологічний - III, економічний - IV, побутовий - V. Кожен етап має свої цілі і потребує своїх підходів до пошуку знань, тобто вимагає своєї орієнтації системи освіти.

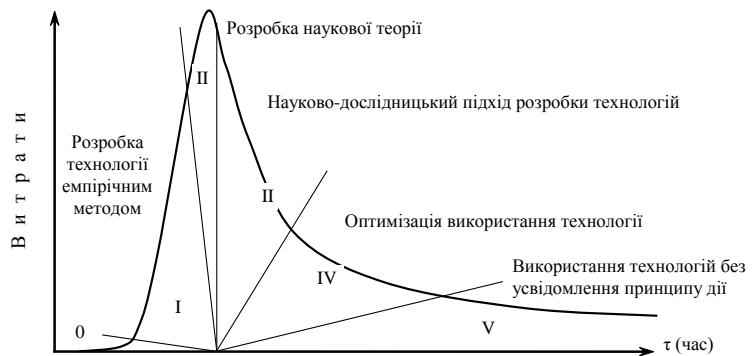

Рис. 3. Закономірності розвитку вида діяльності системи освіти. Варто зауважити, що головна мета наукового пошуку, будь-якої технологічної модернізації – це спростити собі життя, досягти такого стану, коли людство зведе все до кнопочних технологій, а само буде “царювати лежачи на боці”.

Етап	Цілі, задачі етапу	Система освіти
Інтуїтивний	Виникнення відчуття та утворення слів для її опису. Постановка проблеми як окремої ділянки діяльності, яка дає задоволення чи доход	Художня
Емпіричний	Емпіричне осмислення потреби. Розроблення технологій емпіричним шляхом	Професійна
Науковий	Систематизація та класифікація емпіричних досягнень; Визначення фундаментальних закономірностей (науково-дослідний підхід); наукове обґрунтування профілізації діяльності; створення теорії і визначення фундаментальних основ та структурного розподілу профілю діяльності	Науково-дослідна
Технологічний	Створення фізичних моделей технологічного процесу; створення математичних моделей технологічного процесу; оптимізація та удосконалення його моделей; впровадження технологій у виробництво; запозичення і впровадження досягнень інших галузей для модернізації виробництва Науково-дослідний підхід до розроблення технологій на базі раніше визначеної теорії	Технологічно-дослідна
Економічний	Статистичні та маркетингові дослідження, побудова прогнозів розвитку. Прискорена модернізація навколишнього середовища	Математичне прогнозування
Побутовий	Використання сучасних технологій без осмислення закономірностей їхньої роботи	Технологічно спрощена

Такий підхід дає можливість легше зрозуміти особливості сучасного розвитку подій, визначити, в які ділянки необхідно вкладати кошти в першу чергу. Як бачимо, головним і нині є не фундаментальні, а технологічні досягнення та проблеми такої організації виробництва, щоб витрати і негативні фактори технологічного процесу були найменшими. Тобто в сьогоdnішньому світі панує все ж таки економічний, а не фундаментальний підхід. І це треба враховувати при визначенні кількості спеціалістів та під час орієнтування навчального процесу на майбутнє.

На основі узагальненого графіка легко можна визначити, яким чином слід підходити до окремих дисциплін, визначити їх постійний моніторинг, модернізацію. Проблема не в тому, яка теорія краща чи гірша, а яка більше може дати майбутнім спеціалістам. Головне – обмежити та узгодити навчальні дисципліни так, щоб людина продовжувала розуміти, які знання і в якому обсязі їй потрібні, а якими можна знехтувати, не втрачаючи при цьому головного – пошукової мети, задля якої витрачаються зусилля і час навчання.